το σύνολο των ισχυόντων κανόνων θα πρέπει τουλάχιστον να συνάγεται ότι οι κανόνες αυτοί έχουν ουσιαστικά ως απώτερο στόχο την απαγόρευση της κατασκευής και εμπορίας των προϊόντων αυτών.

Αυτό δεν συμβαίνει προκειμένου περί συστήματος δυνάμει του οποίου τέτοια εμπορεύματα μπορούν να κατασκευάζονται ελεύθερα, η δε διάθεσή τους στο εμπόριο υπόκειται μόνο σε απόλυτη απαγόρευση όσον αφορά την ταχυδρομική αποστολή τους, σε περιορισμό όσον αφορά την έκθεσή τους στο κοινό και, σε ορισμένες περιοχές του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους, σε σύστημα παροχής αδειών σε καταστήματα για την πώληση των εμπορευμάτων αυτών σε πελάτες ηλικίας 18 ετών και άνω.

2. Το άρθρο 234 της Συνθήκης ΕΟΚ έχει την έννοια ότι δεν μπορεί να γίνει επίκληση συμβάσεως συναφθείσας πριν από την έναρξη της ισχύος της Συνθήκης ΕΟΚ προς δικαιολόγηση περιορισμών στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Πράγματι η διάταξη αυτή, που έχει ως αντικείμενο την εφαρμογή της Συνθήκης, δεν επηρεάζει ούτε το σεβασμό των δικαιωμάτων τα οποία αρύονται τρίτες χώρες από συμβάσεις συναφθείσες προηγουμένως με κράτος μέλος, ούτε την τήρηση των υποχρεώσεων που συνεπάγονται οι συμβάσεις αυτές για το εν λόγω κράτος μέλος. Αφορά μόνο τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις μεταξύ των κρατών μελών και των τρίτων χωρών.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ SIR GORDON SLYNN

της 21ης Ιανουαρίου 1986 *

Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Στις 7 και 11 Οκτωβρίου 1982, η εταιρία Conegate Ltd επιχείρησε να εισαγάγει στο Ηνωμένο Βασίλειο από το αεροδρόμιο του Heathrow ορισμένα αντικείμενα τα οποία περιγράφονταν στα δελτία αεροπορικής αποστολής και τις αποδείξεις ως « ομοιώματα για βιτρίνες » (« window display models »). Η εταιρία διαβεβαίωσε ότι τα ομοιώματα αυτά πωλούνταν, λόγω των ρεαλιστικών φυσικών χαρακτηριστικών τους, προκειμένου να χρησιμοποιηθούν ως μοντέλα για την έκθεση γυναικείων ενδυμάτων και εσωρούχων. Εντούτοις, οι τελωνειακές αρχές επιθεώρησαν τις παρτίδες των εμπορευμάτων και διαπίστωσαν ότι οι παρτίδες αυτές περιελάμβαναν και ορισμένο αριθμό φουσκωτών κουκλών φυσικού μεγέθους από καουτσούκ, οι οποίες έφεραν διάφορες ονομασίες, ήτοι « Love Love Dolls », « Miss World Specials » και « Rubber Ladies »· στις παρτίδες αυτές περιλαμβάνονταν επίσης και ορισμένα αντικείμενα με την ονομασία « Sexy Vacuum Flasks ».

Τα αντικείμενα αυτά κατασχέθηκαν από τις τελωνειακές αρχές ως άσεμνα ή ανήθικα υπό την έννοια του άρθρου 42 του Customs Consolidation Act 1876 και, επομένως, ως δημεύσιμα δυνάμει του Customs and Excise Management Act 1979. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, η οποία έχει αστικό χαρακτήρα, οι τελωνειακές αρχές πέτυχαν την έκδοση, από τους Magistrates, στις 11 Μαΐου 1983, Διατάξεως περί δημεύσεως των εμπορευμάτων, η οποία και επικυρώθηκε κατ' έφεση από το Crown Court. Τόσο το Magistratesü Court όσο το Crown

* Μετάφραση από τα αγγλικά.

Court έκριναν ότι επρόκειτο για ανήθικα αντικείμενα υπό την έννοια του άρθρου 42 του νόμου του 1876. Το Crown Court αναφέρει: « Όταν είναι φουσκωμένες, οι κούκλες αυτές αναπαριστούν, σχεδόν σε φυσικό μέγεθος, τη μορφή ανεπτυγμένης γυναίκας με οπές, από τις οποίες η μία έχει δονητή, ένα είδος ηλεκτροκίνητου μηχανισμού τοποθετημένου στο κεφάλι, και ψεύτικο ηβικό τρίχωμα ». Βεβαίως, το Δικαστήριο δεν πρόκειται να εξετάσει κατά πόσο τα αντικείμενα αυτά είναι άσεμνα ή ανήθικα. Το Crown Court, όμως, έκρινε επίσης ότι η δήμευση των αντικειμένων αυτών δεν ήταν ασυμβίβαστη με την ορθή εφαρμογή των άρθρων 30 και 36 της Συνθήκης ΕΟΚ.

Το ζήτημα υποβλήθηκε κατ' έφεση στο Queen's Bench Division του High Court κατά τη διαδικασία του « case stated ». Το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι, προκειμένου να μπορέσει να εκδώσει απόφαση, ήταν απαραίτητο να αποσαφηνίσει ορισμένα ζητήματα τα οποία εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 177 της Συνθήκης. Υπέβαλε, λοιπόν, τέσσερα ερωτήματα, τα τρία πρώτα από τα οποία έχουν ως εξής:

1) Όταν υφίσταται απόλυτη εθνική απαγόρευση εισαγωγής ορισμένων αντικειμένων σε κράτος μέλος από άλλο κράτος μέλος, με την αιτιολογία ότι τα αντικείμενα αυτά είναι άσεμνα ή ανήθικα, για να θεωρηθεί ανύπαρκτο το « θεμιτό εμπόριο » των εν λόγω αντικειμένων στο κράτος μέλος εισαγωγής, όπως αναφέρεται στις σκέψεις 21 και 22 της απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου στην υπόθεση 34/79, Henn και Darby, (1979) ECR 3795,

   α) αρκεί τα αντικείμενα αυτά να μπορούν να κατασκευάζονται και να διατίθενται στο εμπόριο στο κράτος μέλος εισαγωγής, υποκείμενα μόνο σε

      i) απόλυτη απαγόρευση όσον αφορά την ταχυδρομική αποστολή τους·

      ii) περιορισμό όσον αφορά τη δημόσια έκθεσή τους·

      iii) σύστημα παροχής σε καταστήματα αδειών πωλήσεώς τους σε πελάτες ηλικίας 18 ετών και άνω, σε ορισμένες περιφέρειες του κράτους μέλους, το οποίο σύστημα κατά κανένα τρόπο δεν θίγει το ουσιαστικό δίκαιο περί ασέμνων ή ανηθίκων αντικειμένων στο κράτος μέλος αυτό·

   β) απαιτείται να υπάρχει απόλυτη απαγόρευση κατασκευής των αντικειμένων αυτών και διαθέσεώς τους στο εμπόριο στο κράτος μέλος εισαγωγής;

2) Όταν υφίσταται, σε κράτος μέλος εισαγωγής, « θεμιτό εμπόριο » αντικειμένων τα οποία υπόκεινται σε απόλυτη εθνική απαγόρευση ως προς την εισαγωγή τους από άλλο κράτος μέλος, με την αιτιολογία ότι είναι άσεμνα ή ανήθικα, δικαιολογείται, υπό τις συνθήκες αυτές, από λόγους δημόσιας ηθικής κατά το άρθρο 36 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, η θέσπιση, από το κράτος μέλος εισαγωγής, απαγορεύσεως εισαγωγής των αντικειμένων αυτών από άλλο κράτος μέλος, λόγω του ότι είναι άσεμνα ή ανήθικα, ή μήπως η απαγόρευση αυτή συνιστά μέσο αυθαίρετων διακρίσεων ή συγκεκαλυμμένο περιορισμό στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών;

3) Η απαγόρευση εισαγωγής ασέμνων ή ανηθίκων αντικειμένων που περιέχεται στο άρθρο 42 του Customs Consolidation Act 1876, αποτελεί μέσο αυθαίρετων διακρίσεων ή συγκεκαλυμμένο περιορισμό στο εμπόριο υπό την έννοια του άρθρου 36 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, καθόσον ισχύει για αντικείμενα που απαγορεύονται δυνάμει του Act αυτού, αλλά δεν απαγορεύονται κατά το Obscene Publications Act 1959;

Επομένως, το ουσιώδες ζήτημα αφορά τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 36 της Συν-

θήκης, όπως έχει ερμηνευτεί από το Δικαστήριο στην υπόθεση 34/79, Regina κατά Henn και Darby, (1979) ECR 3795, δεδομένου ότι η εταιρία, η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή συμφωνούν ότι η άσκηση αυτής της εξουσίας κατασχέσεως συνιστά, εκ πρώτης όψεως, ποσοτικό περιορισμό επί των εισαγωγών υπό την έννοια του άρθρου 30 της Συνθήκης.

Μολονότι τα υποβληθέντα ερωτήματα αρχίζουν με την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Henn και Darby, θεωρώ ότι ενδείκνυται περισσότερο να αρχίσω εξετάζοντας το άρθρο 36 της Συνθήκης, το οποίο προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι οι διατάξεις του άρθρου 30 « δεν αντιτίθενται στις απαγορεύσεις ή στους περιορισμούς εισαγωγών ... που δικαιολογούνται από λόγους δημοσίας ηθικής, δημοσίας τάξεως, δημοσίας ασφαλείας... Οι απαγορεύσεις ή οι περιορισμοί αυτοί δεν δύνανται πάντως να αποτελούν ούτε μέσο αυθαιρέτων διακρίσεων ούτε συγκεκαλυμμένο περιορισμό στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών ».

Η προσωπική μου άποψη είναι ότι το πρώτο ζήτημα που πρέπει να τεθεί στο πλαίσιο του άρθρου 36 είναι κατά πόσο ένα μέτρο δικαιολογείται από λόγους δημόσιας ηθικής. Μόνο σε περίπτωση που δικαιολογείται, τίθεται το δεύτερο ζήτημα κατά πόσο η απαγόρευση αυτή αποτελεί μέσο αυθαίρετης διακρίσεως ή συγκεκαλυμμένο περιορισμό στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Το δεύτερο ζήτημα μπορεί π.χ. να τεθεί όταν υπάρχει υπόνοια ότι η δημόσια ηθική ή η δημόσια τάξη, μολονότι μπορούν να προβληθούν προς δικαιολόγηση του μέτρου, δεν αποτελούν την αληθινή αιτία της θεσπίσεως της απαγορεύσεως.

Όσον αφορά την επίλυση του πρώτου, κατά τη γνώμη μου, ζητήματος, προκύπτει σαφώς από την απόφαση που εξέδωσε το Δικαστήριο στην υπόθεση Henn και Darby ότι, στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου, εναπόκειται στα ίδια τα κράτη μέλη να καθορίζουν τους δικούς τους κανόνες δημόσιας ηθικής και να νομοθετούν αναλόγως, έστω και αν αυτό έχει ως αποτέλεσμα να είναι η νομοθεσία ενός κράτους μέλους περισσότερο περιοριστική από τη νομοθεσία άλλων κρατών μελών, δεδομένου ότι η συμπεριφορά των ατόμων διαφέρει από τόπο σε τόπο, σαφώς δε και από εποχή σε εποχή.

Θεωρώ, επίσης, προφανές ότι οι περιορισμοί ή οι απαγορεύσεις που πλήττουν τις εκδόσεις, τα αντικείμενα ή τις δραστηριότητες άσεμνου ή ανήθικου χαρακτήρα μπορούν να δικαιολογηθούν βάσει λόγων δημόσιας ηθικής.

Από την άλλη πλευρά, το άρθρο 36 της Συνθήκης ανέκαθεν ερμηνεύεται και εφαρμόζεται αυστηρώς, πιστεύω δε ότι στο κράτος μέλος που επικαλείται την απαγόρευση εναπόκειται και να τη δικαιολογήσει. Όταν τίθεται θέμα δημόσιας ηθικής, τα κράτη μέλη, μολονότι έχουν το δικαίωμα να καθορίζουν τους δικούς τους κανόνες, οφείλουν, κατά τη γνώμη μου, προκειμένου να δικαιολογήσουν απαγορεύσεις των εισαγωγών, να το πράξουν υπό το φως των επικρατουσών συνθηκών και με αναφορά στους κανόνες που έχουν θεσπίσει στο δικό τους έδαφος όσον αφορά την εθνική τους παραγωγή και διανομή.

Η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υποστηρίζει, βασιζόμενη στην απόφαση που εξέδωσε το Δικαστήριο στην υπόθεση Henn και Darby, ότι δικαιούται, στο πλαίσιο του άρθρου 36, να καθιερώσει μια ούτως ειπείν « ενιαία αντιμετώπιση ». Μπορεί να ισχύουν, όσον αφορά τους περιορισμούς των εισαγωγών οι ίδιοι κανόνες για όλο το Ηνωμένο Βασίλειο, έστω και αν οι κανόνες αυτοί δεν εφαρμόζονται κατά τον ίδιο τρόπο παντού στο Ηνωμένο Βασίλειο όσον αφορά την εγχώρια παραγωγή και διανομή. Η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου ισχυρίζεται ότι για να είναι παντού αποτελεσματική η απαγόρευση των εισαγωγών μπορεί, ή μάλλον οφείλει, να είναι ευθυγραμμισμένη με το πλέον αυστηρό κριτήριο που εφαρμόζεται στο έδαφος της χώρας.

Θεωρώ ότι το επιχείρημα αυτό είναι βάσιμο εφόσον καθίσταται σαφές ότι, ακόμα και όταν υφίστανται διαφορές στη νομοθεσία που ισχύει στα διάφορα τμήματα ενός κράτους

μέλους, και παρά την ύπαρξη ορισμένων εξαιρέσεων, υπάρχουν νόμοι οι οποίοι απαγορεύουν ή περιορίζουν, για λόγους δημόσιας ηθικής, την εγχώρια παραγωγή και διανομή των εμπορευμάτων, των οποίων επιχειρείται να παρεμποδιστεί η εισαγωγή. Αυτή ήταν σε γενικές γραμμές η κατάσταση, όπως εγώ την αντιλαμβάνομαι, στην υπόθεση Henn και Darby, στην οποία το Δικαστήριο αναγνώρισε ότι η απαγόρευση δικαιολογείτο από λόγους δημόσιας ηθικής, καθόσον εφαρμόζονταν εθνικοί κανόνες.

Όπως ανέφερε το Δικαστήριο στη σκέψη 21 της απόφασής του, « οποιεσδήποτε αποκλίσεις και αν υπάρχουν μεταξύ των κανόνων που ισχύουν ως προς το θέμα αυτό στα διάφορα τμήματα του Ηνωμένου Βασιλείου, και ασχέτως ορισμένων εξαιρέσεων περιορισμένου πεδίου εφαρμογής τις οποίες περιέχουν, οι κανόνες αυτοί αποβλέπουν, στο σύνολό τους, στην απαγόρευση ή, τουλάχιστον, στον περιορισμό της παραγωγής και της διαθέσεως στο εμπόριο εκδόσεων ή αντικειμένων άσεμνου ή ανήθικου χαρακτήρα ».

Δεν νομίζω ότι το κείμενο αυτό, αναφερόμενο σε « αντικείμενα », εννοεί όλα τα αντικείμενα. Η υπόθεση αφορούσε κυρίως τον Obscene Publications Act 1959, το άρθρο 1, παράγραφος 2, του οποίου προβλέπει ότι με τον όρο « αντικείμενα νοούνται κάθε είδους αντικείμενα τα οποία περιέχουν ή αποτελούν υλικό προς ανάγνωση ή περισκόπηση ή και τα δύο, κάθε εγγραφή ήχου και κάθε ταινία ή άλλη αποτύπωση εικόνας ή εικόνων ». Η υπόθεση που είχε υποβληθεί στο Δικαστήριο αφορούσε αντικείμενα που εμπίπτουν στη διάταξη αυτή, συγκεκριμένα εκδόσεις και ταινίες και όχι αντικείμενα του είδους των αντικειμένων που αφορά η υπό κρίση υπόθεση. Εξάλλου, από τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα (στη σελίδα 3819) συνάγεται σαφώς ότι το είδος των εν λόγω ταινιών και φωτογραφιών ήταν πολύ διαφορετικό από το είδος των αντικειμένων περί των οποίων πρόκειται στην υπό κρίση υπόθεση. Ειδικότερα, περιέγραφαν δραστηριότητες, οι οποίες, εν πάση περιπτώσει, μπορούσαν, αυτές καθαυτές, να επισύρουν την επιβολή ποινής από τα ποινικά δικαστήρια, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι οι αναπαραστάσεις αυτές θεωρήθηκαν άσεμνες ή ανήθικες.

Από την άλλη πλευρά, δεν νομίζω ότι μια απαγόρευση των εισαγωγών μπορεί να δικαιολογείται στο πλαίσιο του άρθρου 36 από λόγους δημόσιας ηθικής, εκτός αν ισχύουν συγκρίσιμοι, σε μεγάλο βαθμό, κανόνες, πηγάζοντες είτε από νόμο είτε από διοικητική πράξη, και για τα εισαγόμενα και για τα εγχώρια προϊόντα. Το γεγονός ότι ισχύει διαφορετικός κανόνας για τις εισαγωγές και διαφορετικός κανόνας για την πώληση εμπορευμάτων εγχώριας παραγωγής, αποτέλεσμα δε και των δύο αυτών κανόνων είναι να αποκλείονται οι εισαγωγές από άλλα κράτη μέλη αλλά να επιτρέπεται η πώληση των εγχώριων προϊόντων, δεν αρκεί, κατά τη γνώμη μου, για να θεωρηθεί ότι υφίσταται δικαιολογία της απαγόρευσης των εισαγωγών υπό την έννοια του άρθρου 36.

Θεωρώ ότι η άποψη αυτή είναι σύμφωνη με την άποψη του Δικαστηρίου, της οποίας και αποτελεί απόρροια, όσον αφορά τη δημόσια τάξη, όπως η τελευταία αυτή άποψη διατυπώνεται στην απόφαση που εξέδωσε το Δικαστήριο στις υποθέσεις 115 και 116/81, Adoui και Cornuaille κατά Βελγικού Δημοσίου, Συλλογή 1982, σ. 1665. Στη σκέψη 8 της απόφασης αυτής, το Δικαστήριο αποφαίνεται:

« Αν και το κοινοτικό δίκαιο δεν επιβάλλει στα κράτη μέλη μια ομοιόμορφη κλίμακα αξιών όσον αφορά την εκτίμηση της συμπεριφοράς που δύναται να θεωρηθεί ως αντίθετη προς τη δημόσια τάξη, πρέπει, εντούτοις, να αναγνωριστεί ότι δεν δύναται να θεωρηθεί ορισμένη συμπεριφορά ως εμφανίζουσα επαρκή βαθμό σοβαρότητος για να δικαιολογήσει περιορισμούς ως προς την αποδοχή ή τη διαμονή στο έδαφος ενός κράτους μέλους υπηκόου άλλου κράτους μέλους, στην περίπτωση κατά την οποία το πρώτο κράτος μέλος δεν λαμβάνει, σε σχέση με την ίδια συμπεριφορά και όταν αυτή επιδεικνύεται από τους δικούς του υπηκόους, κατασταλτικά ή άλλα πραγματικά και αποτελεσματικά μέτρα που αποβλέπουν στην καταπολέμηση της συμπεριφοράς αυτής. »

Όπως ορθώς παραδέχεται ο εκπρόσωπος του Ηνωμένου Βασιλείου, θα ήταν οπωσδήποτε λάθος να υιοθετηθεί, ως προς τη δημόσια ηθική, άποψη διαφορετική από την άποψη που υιοθετείται όσον αφορά τη δημόσια τάξη.

Όταν εξετάζεται κατά πόσο ισχύουν συγκρίσιμοι, σε μεγάλο βαθμό, κανόνες, ασφαλώς η έρευνα αυτή δεν θα πρέπει να γίνεται με μεσαιωνική σχολαστικότητα και δεν θα πρέπει να απαιτείται να υιοθετούνται οι ίδιες τεχνικές ή να θεσπίζονται οι ίδιες διατάξεις τόσο για την εγχώρια παραγωγή όσο και για τις εισαγωγές· ούτε πρέπει, κατά την άποψή μου, να υπάρχει απόλυτη απαγόρευση όσον αφορά την εγχώρια παραγωγή και εμπορία για να δικαιολογείται απαγόρευση των εισαγωγών. Όπως παρατήρησε το Δικαστήριο στην υπόθεση Henn και Darby, περιορισμένες εξαιρέσεις είναι παραδεκτές όταν η εθνική νομοθεσία προβλέπει ότι ορισμένες εκδόσεις μπορούν να εξαιρεθούν για φιλολογικούς ή επιστημονικούς λόγους, έστω και αν η εξαίρεση αυτή δεν ισχύει για τις εισαγωγές. Σημασία έχει, κατά τη γνώμη μου, η ουσία των θεσπιζομένων κανόνων.

Τι λοιπόν ισχύει στο δίκαιο του Ηνωμένου Βασιλείου; Το High Court, όπως και το Crown Court, ανέφερε ότι τα εμπορεύματα που αποτελούν το αντικείμενο της υπό κρίση υποθέσεως μπορούσαν νομίμως να κατασκευάζονται στο κράτος μέλος αυτό και να διατίθενται ή να πωλούνται σε ορισμένα καταστήματα.

Δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο να ερμηνεύσει την εθνική αυτή νομοθεσία, οι διάδικοι, εντούτοις, συμφωνούν ως προς το ότι στα διάφορα τμήματα του Ηνωμένου Βασιλείου εφαρμόζεται διαφορετική νομοθεσία.

Στο ένα άκρο της κλίμακας τοποθετείται η Βόρεια Ιρλανδία· η μόνη σχετική νομοθεσία συνίσταται, προφανώς, στον Post Office Act 1953, ο οποίος απλώς απαγορεύει την ταχυδρομική αποστολή ασέμνων ή ανηθίκων αντικειμένων. Στην άλλη άκρη της κλίμακας βρίσκεται η Νήσος του Μαν, την οποία, στα πλαίσια της υπό κρίση υποθέσεως, θεωρώ ως τμήμα του Ηνωμένου Βασιλείου. Εκεί, η πώληση, διανομή και έκθεση επί σκοπώ κέρδους ασέμνου ή ανηθίκου υλικού απαγορεύεται δυνάμει του Isle of Man (Obscene Publications and Indecent Advertisements) Act 1907.

Μεταξύ της Conegate Ltd, αφενός, και της κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου και της Επιτροπής, αφετέρου, υπάρχει διάσταση απόψεως όσον αφορά την κατάσταση που επικρατεί στη Σκωτία. Η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι η πώληση ασέμνων ή ανηθίκων αντικειμένων, όπως αυτά που αφορά η υπό κρίση υπόθεση, απαγορεύεται, εκτός από τη νομοθεσία που ισχύει στην Αγγλία και την Ουαλλία, και από το άρθρο 51 του Civic Government (Scotland) Act 1982. Η εταιρία Conegate Ltd αμφισβητεί ότι το άρθρο αυτό παράγει το εν λόγω αποτέλεσμα. Πάντως, η Αγγλία και η Ουαλλία αποτελούν το μεγαλύτερο τμήμα του Ηνωμένου Βασιλείου. Οι διάδικοι που παρέστησαν ενώπιον του Δικαστηρίου παραδέχονται ότι η κατασκευή και η πώληση των αντικειμένων αυτών δεν απαγορεύεται από τον Obscene Publications Act 1959, ο οποίος αποτελούσε την επίμαχη νομοθεσία στην υπόθεση Henn και Darby. Καμία περαιτέρω εκ του νόμου ή άλλη απαγόρευση δεν αναφέρεται όσον αφορά την κατασκευή ή την κατοχή εμπορευμάτων αυτού του είδους, ούτε υπάρχει καμία απόλυτη απαγόρευση όσον αφορά την πώληση ή τη διανομή εμπορευμάτων του είδους αυτού, η οποία να τα χαρακτηρίζει ως άσεμνα ή ανήθικα, παρά το ότι τα εμπορεύματα αυτά δεν μπορούν να αποσταλούν ταχυδρομικώς ούτε μπορούν να εκτεθούν σε δημόσιους χώρους ή κατά τρόπο ώστε να είναι ορατά από δημόσιους χώρους δυνάμει του Indecent Displays (Control) Act 1981.

Εξάλλου, ο Local Government (Miscellaneous Provisions) Act 1982 παρέχει την εξουσία στις τοπικές αρχές να εφαρμόσουν το παράρτημα 3 του εν λόγω Act. Σε περίπτωση που το εφαρμόσουν, κανείς δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιεί χώρους ως καταστήματα ειδών σεξ χωρίς να

έχει λάβει άδεια, υποχρεούται δε να τηρεί τους όρους που καθορίζουν οι τοπικές αρχές. Ο ανωτέρω νόμος ορίζει τα καταστήματα ειδών σεξ ως « χώρους... χρησιμοποιούμενους για εμπόριο συνιστάμενο, κατά σημαντικό μέρος, στην πώληση, εκμίσθωση, ανταλλαγή, δανεισμό, έκθεση ή παρουσίαση α) ερωτικών αντικειμένων, ή β) άλλων αντικειμένων, προορισμός των οποίων είναι η τόνωση ή η ενθάρρυνση i) της σεξουαλικής δραστηριότητας ». Η παράβαση των διατάξεων αυτών συνιστά ποινικό αδίκημα. Μολονότι η ερμηνεία της νομοθεσίας αυτής, η οποία αφορά την Αγγλία και την Ουαλλία, εναπόκειται, όπως ανέφερα, στο εθνικό δικαστήριο, φαίνεται εντούτοις ότι, όπως γίνεται δεκτό από τους διαδίκους και αναφέρεται συνοπτικώς στη Διάταξη περί παραπομπής, όπου εφαρμόζεται το παράρτημα, εμπορεύματα του είδους των επιμάχων αντικειμένων μπορούν να πωλούνται στα καταστήματα ειδών σεξ στα οποία έχει δοθεί άδεια, υπό τους καθορισμένους όρους και, εν πάση περιπτώσει, όχι σε άτομα ηλικίας κάτω των 18 ετών, καθώς και σε καταστήματα τα οποία δεν έχουν άδεια, εφόσον η πώληση τέτοιων αντικειμένων δεν αντιπροσωπεύει σημαντικό τμήμα των πωλήσεων των καταστημάτων αυτών.

Τα ανωτέρω δίνουν μερική μόνο εικόνα της καταστάσεως. Φαίνεται ότι όπου δεν εφαρμόζεται το παράρτημα, τα εμπορεύματα μπορούν να πωλούνται από οποιοδήποτε κατάστημα. Δεν υπάρχουν στοιχεία ως προς το πόσες τοπικές αρχές έχουν εφαρμόσει τη νομοθεσία αυτή, μάλλον όμως γίνεται δεκτό ότι ένα σημαντικό ποσοστό, αν όχι η πλειοψηφία, δεν την έχουν εφαρμόσει.

Έτσι, έστω και αν δεν αμφισβητείται ότι η νομοθεσία του Ηνωμένου Βασιλείου κατά των ασέμνων και ανηθίκων αντικειμένων έχει θεσπιστεί για την προάσπιση της δημόσιας ηθικής και ότι κατέστη κατά τα τελευταία έτη περισσότερο περιοριστική όσον αφορά τη χορήγηση αδειών σε καταστήματα για την πώληση ειδών όπως τα επίμαχα, μόνο στη Νήσο του Μαν, και, πιθανώς, στη Σκωτία, ισχύει απαγόρευση πωλήσεως, η οποία να μπορεί να συγκριθεί με την απαγόρευση εισαγωγής που επιτρέπει η τελωνειακή νομοθεσία της οποίας γίνεται επίκληση.

Έτσι, γίνεται γενικώς δεκτό ότι δύο διαφορετικοί κανόνες εφαρμόζονται, ο ένας όσον αφορά τις εισαγωγές και ο άλλος όσον αφορά την κατασκευή και πώληση στο εσωτερικό της χώρας. Όσον αφορά τη διαφορά αυτή μεταξύ των δύο κανόνων, δεν αποτελεί, κατά τη γνώμη μου, απάντηση το ότι δεν είναι γνωστό κατά πόσο κατασκευάζονται τα συγκεκριμένα αυτά αντικείμενα στο Ηνωμένο Βασίλειο. Αυτά καθώς και άλλα άσεμνα αντικείμενα μπορούν νομίμως να κατασκευάζονται και να πωλούνται, έστω και υπό περιορισμούς όσον αφορά τα σημεία πωλήσεως. Ούτε υπάρχει αδιάσειστη απόδειξη ότι όλα τα εμπορεύματα του είδους αυτού (και δεν θα πρέπει να περιοριστούμε στα συγκεκριμένα αυτά αντικείμενα), τα οποία εισάγονται κατά παράβαση της απαγορεύσεως, κατάσχονται στα σημεία πωλήσεως, έστω και αν παρέχεται η εξουσία προς τούτο.

Κατά τη γνώμη μου, αντίθετα από ό, τι ισχυρίζεται το Ηνωμένο Βασίλειο, δεν αρκεί να λεχθεί ότι υπάρχει γενικώς εχθρική στάση όσον αφορά τα άσεμνα και ανήθικα αντικείμενα, όταν δεν υφίστανται αποτελεσματικά μέσα για την πρόληψη της κατασκευής και της διαθέσεώς τους σε σημεία πωλήσεως στο εσωτερικό του Ηνωμένου Βασιλείου. Πιστεύω, συνεπώς, ότι δεν αποδεικνύεται ότι η εν λόγω απαγόρευση είναι δικαιολογημένη, αφού οι νόμοι που ισχύουν στο μεγαλύτερο τμήμα του Ηνωμένου Βασιλείου δεν προβλέπουν, όσον αφορά την κατασκευή και την πώληση εγχωρίων προϊόντων, καμία απαγόρευση η οποία να μπορεί να συγκριθεί με την απαγόρευση που πλήττει τις εισαγωγές.

Αν είχα καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η απαγόρευση δικαιολογείτο από λόγους δημόσιας ηθικής, θα ετίθετο το ερώτημα κατά πόσο η απαγόρευση αποτελούσε μέσο αυθαίρετων διακρίσεων ή συγκεκαλυμμένο περιορισμό στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Επισημαί-

νεται σχετικά ότι το Δικαστήριο, στην υπόθεση Henn και Darby, αποφάνθηκε υπό το φως της ισχύουσας νομοθεσίας περί ασέμνων εκδόσεων ότι: « Υπό τις συνθήκες αυτές, επιτρέπεται να συναχθεί το συμπέρασμα, κατόπιν σφαιρικής εκτιμήσεως της καταστάσεως, ότι δεν υφίσταται θεμιτό εμπόριο όσον αφορά τα αντικείμενα αυτά στο Ηνωμένο Βασίλειο. Επομένως, μια απαγόρευση των εισαγωγών, η οποία μπορεί, από ορισμένες απόψεις, να είναι αυστηρότερη από ορισμένες νομοθεσίες που εφαρμόζονται στο εσωτερικό του Ηνωμένου Βασιλείου, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως μέτρο το οποίο αποβλέπει στην έμμεση προστασία ορισμένης εθνικής παραγωγής ή στη δημιουργία αυθαίρετων διακρίσεων μεταξύ προϊόντων του συγκεκριμένου αυτού είδους αναλόγως του αν παράγονται στο εθνικό έδαφος ή σε άλλο κράτος μέλος. »

Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο έδωσε στο τέταρτο ερώτημα που υποβλήθηκε στην υπόθεση αυτή την απάντηση ότι « όταν μια απαγόρευση εισαγωγής εμπορευμάτων μπορεί να δικαιολογηθεί από λόγους δημόσιας ηθικής, έχει δε θεσπιστεί προς το σκοπό αυτό, η εφαρμογή της απαγορεύσεως αυτής δεν μπορεί, » — και ακολουθούν οι όροι που είχαν αποτελέσει το επίκεντρο της συζητήσεως — « ελλείψει θεμιτού εμπορίου των ίδιων αυτών προϊόντων στο εσωτερικό του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους, να συνιστά μέσο αυθαίρετων διακρίσεων ή συγκεκαλυμμένο περιορισμό του εμπορίου, αντίθετο προς το άρθρο 36 ».

Με άλλες λέξεις, όπως εγώ το αντιλαμβάνομαι, από τη σφαιρική εκτίμηση της καταστάσεως προέκυπτε ότι δεν υπήρχε, στην υπόθεση αυτή, θεμιτό εμπόριο εκδόσεων και ταινιών, παρά την ύπαρξη ορισμένων περιορισμένων εξαιρέσεων και παρεκκλίσεων, διότι η νομοθεσία απέβλεπε στην απαγόρευση ή, τουλάχιστον, στον περιορισμό τόσο της κατασκευής όσο και της διαθέσεως εκδόσεων και ταινιών ασέμνου ή ανηθίκου χαρακτήρα στο εμπόριο.

Στην υπό κρίση υπόθεση, το ίδιο μπορεί να ισχύει για τη Σκωτία και τη Νήσο του Μαν όσον αφορά τα αντικείμενα αυτά. Κατά τη γνώμη μου, δεν μπορεί, βάσει του σκεπτικού της Διατάξεως περί παραπομπής, να λεχθεί το ίδιο και για την Αγγλία, την Ουαλλία και τη Βόρεια Ιρλανδία. Όσον αφορά την Αγγλία και την Ουαλλία, υπάρχει όχι τόσο απαγόρευση πωλήσεως όσο εξουσία περιορισμού και ελέγχου των σημείων πωλήσεως, εξουσία η οποία μερικώς μόνο έχει ασκηθεί. Η εξουσία αυτή, μολονότι — για τους λόγους που εξέθεσε ο εκπρόσωπος του Ηνωμένου Βασιλείου — δεν είναι απολύτως ανάλογη, μπορεί, κατά την άποψή μου, να συγκριθεί με τους περιορισμούς όσον αφορά τα σημεία πωλήσεως άλλων προϊόντων, όπως οι περιορισμοί οινοπνευματωδών ή καπνών.

Συνεπώς, κατά την άποψή μου, αν κατά το ισχύον δίκαιο είναι νόμιμο, έστω και αν αποδοκιμάζεται, να πραγματοποιούνται πωλήσεις τέτοιων εμπορευμάτων σε περιοχές όπου έχει εφαρμοστεί το παράρτημα 3 του Local Government (Miscellaneous Provisions) Act 1982, προς πρόσωπα όχι κάτω των 18 ετών, από καταστήματα στα οποία έχει δοθεί άδεια ή των οποίων το εμπόριο δεν συνίσταται κατά σημαντικό μέρος σε πωλήσεις των εμπορευμάτων αυτών και, σε άλλες περιοχές, γενικώς από τα καταστήματα, εφόσον τα εμπορεύματα αυτά δεν εκτίθενται κατά τρόπο παράνομο, δεν φαίνεται να μπορεί να υποστηριχτεί ότι δεν υφίσταται θεμιτό εμπόριο τέτοιων αντικειμένων στο Ηνωμένο Βασίλειο υπό την έννοια της αποφάσεως που εξέδωσε το Δικαστήριο στην υπόθεση Henn και Darby.

Από αυτό έπεται, κατά τη γνώμη μου, ότι ακόμα και αν η τελωνειακή νομοθεσία δεν έχει θεσπιστεί καταφανώς με πρόθεση εισαγωγής διακρίσεων σε βάρος των προϊόντων άλλων κρατών μελών προκειμένου να προστατευτεί η εθνική παραγωγή, υπάρχει στην πραγματικότητα αυθαίρετη διάκριση υπό την έννοια του άρθρου 36, γεγονός το οποίο αναιρεί την κάλυψη που παρέχει το πρώτο εδάφιο του άρθρου αυτού όταν η απαγόρευση δικαιολογείται δυνάμει του πρώτου εδαφίου.

Βεβαίως, το συμπέρασμα αυτό δεν σημαίνει ότι τα επίμαχα εμπορεύματα μπορούν να πωλούνται ελεύθερα στο Ηνωμένο Βασίλειο. Υπόκεινται στους ελέγχους και τους περιορισμούς που ισχύουν γενικώς στο Ηνωμένο

Βασίλειο όσον αφορά την πώληση και τη διανομή άλλων ομοειδών ασέμνων ή ανηθίκων αντικειμένων. Ούτε, βεβαίως, το κοινοτικό δίκαιο καλύπτει τις εισαγωγές από άλλες χώρες. Τέλος, το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγω, έχοντας λάβει υπόψη μου άφθονη επιχειρηματολογία η οποία αναπτύχθηκε γραπτώς και προφορικώς, δεν σημαίνει ότι το κοινοτικό δίκαιο υποχρεώνει το Ηνωμένο Βασίλειο να δέχεται χωρίς περιορισμό αυτά τα αντικείμενα από άλλα κράτη μέλη. Του επιβάλλει την υποχρέωση αυτή μόνο επί όσο χρονικό διάστημα δεν θα υπάρχει αποτελεσματική απαγόρευση όσον αφορά την κατασκευή και την πώληση εγχωρίων προϊόντων του αυτού είδους.

Το τέταρτο ερώτημα που υπέβαλε το εθνικό δικαστήριο έχει ως εξής:

« Ανεξαρτήτως των απαντήσεων στα ανωτέρω ερωτήματα, όταν το κράτος μέλος, ενεργώντας σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις που υπέχει από τη Σύμβαση της Γενεύης του 1923, για τον κολασμό της κυκλοφορίας και του εμπορίου ασέμνων εκδόσεων, και από την Παγκόσμια Ταχυδρομική Σύμβαση (η οποία ανανεώθηκε στη Λωζάννη το 1974 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1976), επιβάλλει απόλυτη απαγόρευση εισαγωγής, από άλλο κράτος μέλος, αντικειμένων τα οποία κατατάσσονται στην κατηγορία των ασέμνων ή ανηθίκων αντικειμένων, η απαγόρευση αυτή είναι, για το λόγο αυτό, σύμφωνη προς το άρθρο 234 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας; »

Οι διάδικοι δεν ασχολήθηκαν, στις προφορικές παρατηρήσεις τους, με το τελευταίο αυτό ερώτημα. Είναι αμφίβολο αν οι δύο αυτές συμβάσεις έχουν οποιαδήποτε άμεση σχέση με την υπό κρίση υπόθεση, διότι στην υπόθεση αυτή δεν πρόκειται για εκδόσεις, τις οποίες κυρίως αφορά η Σύμβαση της Γενεύης, τα δε εμπορεύματα δεν έχουν σταλεί ταχυδρομικώς ώστε να έχει εφαρμογή η Παγκόσμια Ταχυδρομική Σύμβαση.

Η Επιτροπή επισήμανε ότι, εν πάση περιπτώσει, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας είχε καταγγείλει τη Σύμβαση της Γενεύης προτού λάβουν χώρα τα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση υποθέσεως, υποστήριξε δε ότι, εφόσον η Παγκόσμια Ταχυδρομική Σύμβαση, όπως έχει ανανεωθεί, υπογράφηκε μετά την προσχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, δεν έχει εφαρμογή το άρθρο 234 της Συνθήκης. Πιστεύω ότι οι υποχρεώσεις που απορρέουν από τις δύο αυτές συμβάσεις δεν μπορούν, κατά πάσα περίπτωση, να υποκαταστήσουν τις υποχρεώσεις κράτους μέλους έναντι άλλου κράτους μέλους, οποιαδήποτε αποτελέσματα και αν συνεπάγονται οι συμβάσεις αυτές όσον αφορά τρίτες χώρες. Εν πάση περιπτώσει, νομίζω ότι το ερώτημα δεν προσθέτει τίποτε στα όσα ερωτήθηκαν με το τελευταίο ερώτημα στην υπόθεση Henn και Darby και θα πρέπει να δοθεί εν προκειμένω η ίδια απάντηση.

Κατά συνέπεια, στα υποβληθέντα ερωτήματα προσήκουν, κατά τη γνώμη μου, οι ακόλουθες απαντήσεις:

1) απαγόρευση της εισαγωγής συγκεκριμένων προϊόντων δεν μπορεί να δικαιολογηθεί από λόγους δημόσιας ηθικής υπό την έννοια του άρθρου 36 της Συνθήκης ΕΟΚ, εκτός αν συγκρίσιμοι περιορισμοί υφίστανται και εφαρμόζονται όσον αφορά την κατασκευή και την πώληση των προϊόντων αυτών στο εθνικό έδαφος. Δεν απαιτείται οι περιορισμοί αυτοί να είναι απόλυτοι, θα πρέπει όμως, έστω και αν προβλέπονται περιορισμένης εκτάσεως εξαιρέσεις, να έχουν γενικώς ως αντικείμενο και ως αποτέλεσμα το να καταστήσουν παράνομη αυτή την κατασκευή και πώληση στο εθνικό έδαφος·

2) δεν συνιστά έλλειψη θεμιτού εμπορίου των προϊόντων αυτών, υπό την έννοια της αποφάσεως που εξέδωσε το Δικαστήριο στην υπόθεση Henn και Darby, το γεγονός απλώς και μόνο ότι τα προϊόντα αυτά δεν μπορούν να αποσταλούν ταχυδρομικώς, ότι υφίσταται περιορισμός όσον αφορά την έκθεσή τους στο κοινό, καθώς και σύστημα εξουσιοδοτήσεως των καταστημάτων που πωλούν τα προϊόντα αυτά, γεγονός το οποίο δεν καθιστά κατ' άλλο τρόπο παράνομη την κατασκευή και την πώλησή τους·

3) εφόσον κράτος μέλος κάνει χρήση της επιφυλάξεως σχετικά με την προστασία της δημόσιας ηθικής, την οποία προβλέπει το άρθρο 36 της Συνθήκης, οι διατάξεις του άρθρου 234 δεν εμποδίζουν το κράτος μέλος αυτό να εκτελέσει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Σύμβαση της Γενεύης του 1923, για τον κολασμό της κυκλοφορίας και του εμπορίου ασέμνων εκδόσεων, και από την Παγκόσμια Ταχυδρομική Σύμβαση (η οποία ανανεώθηκε στη Λωζάννη το 1974 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1976).

Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να αποφανθεί επί των εξόδων στα οποία υποβλήθηκε η Conegate. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Επιτροπή και το Ηνωμένο Βασίλειο δεν αποδίδονται.